

Corona de reina

Enguany, el 2010, celebrem l'Any Internacional de la Diversitat Biològica. Què menys doncs, per un observatori de natura, que dedicar-li una mica d'atenció?

D'entrada cal recordar que el concepte de diversitat biològica –o biodiversitat com se'n diu ara de manera abreujada-, com mesurar-la i la seva importància al funcionament dels ecosistemes va ser popularitzat al món per l'ecòleg Ramon Margalef. Parlar de biodiversitat sembla ara allò més normal entre naturalistes, però unes dècades enrera no ho era gens.

Seguidament us preguntareu: Manresa, el terme municipal, la comarca, ¿són àrees riques en biodiversitat? La resposta a la pregunta està en algun punt entre un déu n'hi do i un sí rotund. Falta molt per saber, sobretot en el món extensíssim dels insectes que són el component majoritari de la biodiversitat als ecosistemes terrestres. En canvi es coneix força bé la flora de plantes superiors a la comarca, mercès sobretot al treball de fa un segle del botànic Pius Font i Quer. A la flora del Bages de Pius Font i Quer (*Ensayo Fitotopográfico de Bages*, Maó 1914) apareixen en total 1105 espècies de plantes vasculares espontànies, de les quals 18 són falgueres i equisets i la gran majoria plantes amb flors. A aquestes cal sumar-hi les plantes cultivades, les subespontànies i les que han arribat o s'han descobert després. Si ho comparem amb d'altres llocs, el nombre de plantes vasculares del Bages és similar al de Dinamarca i superior al d'Irlanda, ambdós territoris molt més extensos. Per tant, com a mínim, déu n'hi do amb la biodiversitat del Bages!

Si no podem respondre amb precisió a preguntes generals sobre la biodiversitat, provem-ho amb una ben concreta. Ja que les plantes sí que es coneixen, existeix alguna espècie de planta endèmica de la comarca de Bages? La resposta és ...quasi sí: la corona de reina!

La corona de reina és una planta rupícola que creix, exclusivament, a les parets de conglomerat poc assolellades de les parts altes de Montserrat i del massís del Montcau, Sant Llorenç del Munt i l'Obac, on a sobre és més aviat rara. Per la seva raresa i el seu endemisme, la corona de reina és una planta inclosa al Catàleg de flora amenaçada de Catalunya (172/2008) en la categoria d'"espècie vulnerable" i per tant formalment protegida. Pertany al gènere *Saxifraga*, nom derivat dels mots llatins *saxum-i* que significa roca, i *frango-fregi-fractum*, trencar.

La corona de reina fa una arrel potent que es clava fermament a les esquerdes de la roca, però sense arribar a trencar-la. Del coll de l'arrel neix una roseta de fulles gruixudes, de color blavís, sense peciol, estretes i espatulades, amb el marge finament dentat i ribetades per cristallets a tot el volt. Aquestes fulles es disposen amb elegància com els radis d'una circumferència, més curtes les del centre, més llargues, de fins a 4 cm, les exteriors. La roseta de fulles ornada de cristallets és doncs la corona de reina.

Els cristallets són fets del mineral calcita o carbonat de calci que, al trobar-se en excés a l'aigua que circula per les esclotxes del conglomerat amb ciment calcari, és excretat per uns minúsculs porus situats al marge de les fulles. El marge finament dentat i recobert de cristalls dona l'aparença i el tacte d'una serra. Sovint es troben diverses rosetes de costat, lligades per estolons a la base. Un cop a la vida de la corona de reina, com passa amb les atzavares, del centre de la roseta surt una tija llarga que porta un raïm de flors blanques. La tija floral, els peduncles i els calzes de la flor són una mica enganxosos. La flor és ben característica de les saxifragues, amb els seus 5 pètals blancs amb les venes ressaltades de rosa, 10 estams en un sol verticil i el centre ocupat per un pistil inflat que es divideix en dos estils, com un càntir amb dos brocs. Després de florir i fructificar, la roseta mor, però sovint una nova roseta la reemplaça al seu costat.

La corona de reina viu majoritàriament als vessants nord de Montserrat i del Montcau, per tant la majoria de la població mundial és a la comarca de Bages, tot i que alguns exemplars de Montserrat creixeran en territori de les comarques de l'Anoia i del Baix Llobregat, i alguns de Sant Llorenç del Munt al Vallès Occidental. El parent més proper de la corona de reina és una corona que viu a les muntanyes d'Itàlia, Sardenya i Sicília. Davant de poblacions amb característiques morfològiques diferents, alguns autors són proclius a definir espècies separades, mentre que d'altres tendeixen més a considerar espècies amples i diferenciar després els tàxons a nivell subespecífic. L'escola de botànica catalana majoritàriament segueix aquesta darrera tendència i sol distingir entre la corona de reina d'Itàlia i la de Catalunya a nivell de subespècie. Sota aquest criteri, la corona de reina catalana és coneguda entre els botànics com *Saxifraga callosa* ssp. *catalaunica*, més que amb el nom també acceptat de *Saxifraga catalaunica*. D'aquí el quasi sí, de l'espècie endèmica del Bages; la corona de reina viu quasi només al Bages i, sens dubte, és un tàxon diferenciat, que pot considerar-se o no a nivell d'espècie. En qualsevol cas, espècie o subespècie particular, és un tàxon antic i individualitzat que suma el mateix en termes de biodiversitat.

La vida, amb els seus camins atzarosos i la seva diversitat, s'ha permès el caprici de regalar una corona d'orfebreria serrada a la Moreneta de Montserrat. Siguem conscients d'aquesta joia i conservem-la.

Text i fotos: Jordi Badia

Fotos pàgina anterior:

Corones de reina en flor al mes de juny, a dalt en una paret de Montserrat, a baix al Montcau.

Fotos pàgina posterior:

A dalt la roseta de fulles amb els cristallets de carbonat de calci al volt; a baix, les flors de la corona de reina.

